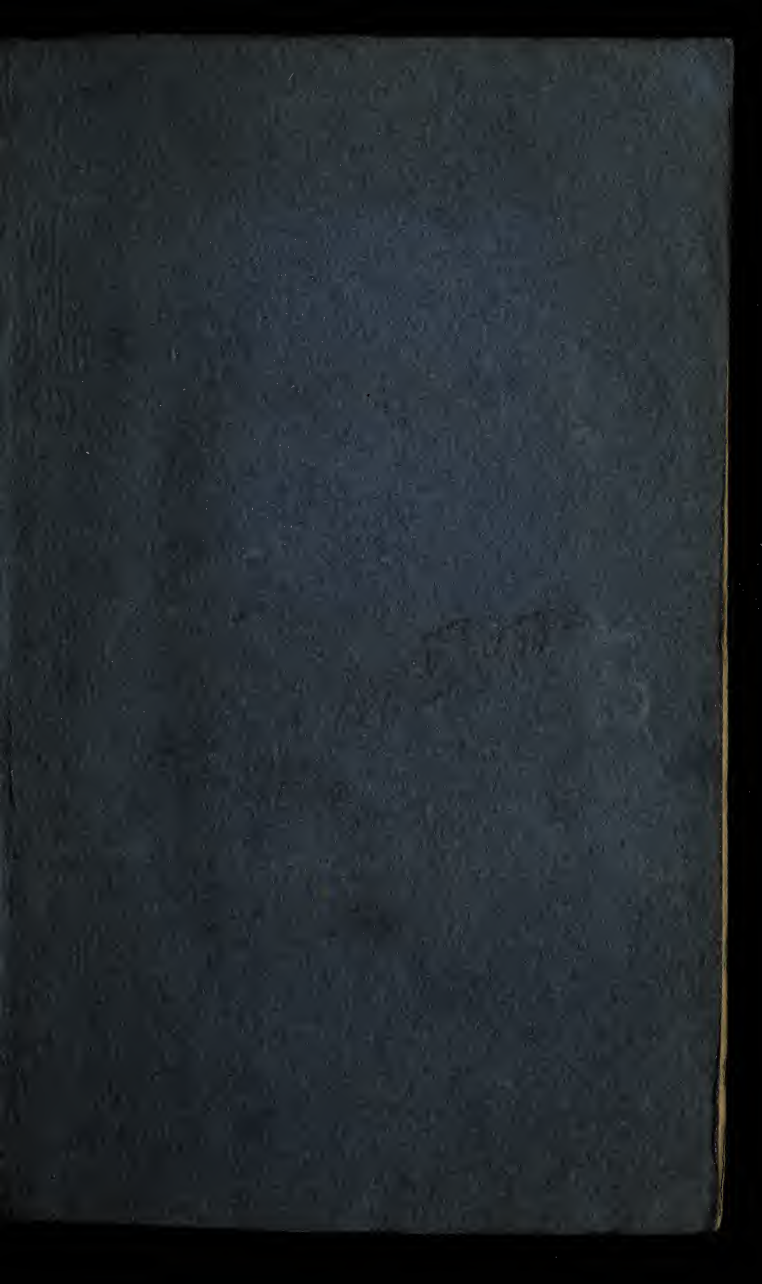

GREGORII XIIII. PAPÆ

LITTERÆ MONITORIALES *ad Principes, Duces, Marchiones, &c.*

Et Archiepiſcopos, Epiſcopos alióſq; Eccleſiaſticos Regni Francorum, qui Regis partes ſequuntur.

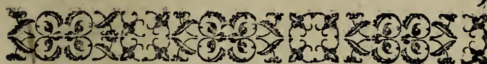
Et ad eas Turonenſe Senatuſconſultum.

FRANCOFVRTI
Ex officina Typographica Martini Lechleri,
M D X C I.

Ad Lectorem.

EN tibi, lector, Gregorij Sfondratæ Pontificis Romani literæ: quibus fidelium Regis Christianißimi subditorum animos corruptor sollicitat. Iis, verbosioris responsi vicem, S C. Principis Regni Francorum Senatus bona fide expressum subiunximus: in cuius sententiam, & alia Parlamenta iuerunt. Ne falsus sis: nulla hîc vis interuenit; nullus fauor. Rege procul Turonibus occupato, dictæ sententiæ: & dictæ ab hominibus Religioni, quam Cath. Apost. Rom. vocant, addictis: à Religione, quã Reformatam dicimus, alienis; sed quibus auitum hoc: Non pati Regni Francorum dignitatem, Pontificum audaciâ, imminui. Itaque, nihil hîc leges non pronunciatum antea, factitatumve. Idem in Bonifacium VIII. PP. eiusque nuncios, sub Philippo Rege: idem in Benedictum XIII. eiusque nuncios, sub Carolo VI. Rege: idem in Iulium II. sub Ludouico XII. Rege: idem in alios à nostris obseruatum atque etiam seuerius animaduersum legimus. Sed quod de auro aut argento Romam minimè transportando, aut transcribendo hîc leges: ne mireris. Roma, hirudo est, quæ Galliâ aurum argentumque exsugit. Narrauit in concilio Basiliensi archiepiscopus Lugdunensis, tempore Martini Papæ, in curiam Romanam venisse de Francia, nouem miliones, id est XC thonnas auri. Alij alia notarunt. Ego, hoc ne nescires, Lector, volui. Vale.

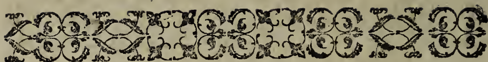
LITERÆ

S^mi D·N·D GREGORII *Diuina Prouidentia Papæ* XIIII

Exhortatoriæ & monitoriæ ad Principes, Duces, Marchiones, & Comites, alióſq; regni Franciæ proceres ac Nobiles, Henrici Borbonii quondam Nauarræ regis partes ſequentes:

Necnon ad Communitates, Vniuerſitates, & populos, atque cæteras perſonas ſeculares ſub eiuſdem Henrici dominatu exiſtentes:

Ne eidem Henrico vlterius adhæreant, vel quoquo modo faueant.

GREGORIVS EPI-scopus *seruus seruorum* Dei:

Vniuersis & singulis Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, aliisque regni Franciæ Proceribus, ac Nobilibus Henrici Borbonij quondam Nauarræ regis partes sequentibus, vel apud eum commorantibus, nec non prouinciarum, ciuitatum, oppidorum & locorum sub eiusdem Henrici dominatu existentium Communitatibus, & vniuersitatibus, ac populis, ciuibúsque & incolis quibuscunque salutem, & spiritum sanioris consilij.

OSTQVAM diuinæ placitum est bonitati, quæ vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, humilitatem nostrã ad *munus Apostolicum* omnium maximum & grauissimum, & ipsis Angelicis humeris formidandũ vocare; animo reuoluentes ingẽtia, quibus populus Christianus affligitur, mala, variasque eiusdem ærumnas, & calamitates, & inprimis Regnum Franciæ olim præstantissimum Ecclesiæ columen, &

Ctho-

Catholicæ fidei firmissimum præsidiũ, acpropugnaculum, exortis in eo iamdiu de Religione ac de Regno dissidiis in partes distractum, intestino & crudeli bello ardere, & miserandũ in modum conflictari; scissum est cor nostrum doloris amaritudine, nec potuimus nostram, & afflicti populi vicem vehementer non lugere. Sed in eo firmam hãbẽtes fiduciam, qui sperantes in se nunquam deserit, atque cum Ecclesia sua, & cum fidelibus seruis suis vsque ad consummationem seculi se futurũ esse pollicitus est, nec permissurum vt portæ inferi præualeant aduersus eam; animum ereximus, statímq; cogitatus, laborésq; nostros ad id conuertimus, vt regno & nationi isti tantopere de Ecclesia Romana benemeritæ, & nunc grauissimè laboranti, quamcelerrimè opera, studio, vigilantia, curaque pastorali, & ipsa si necesse *sit sanguinis & vitæ nostræ effusione, opportunam* ac necessariam opem feramus. Nouit Deus scrutator cordium, nos nec nostris, nec alterius cuiusquã

cupiditatibus, vel affectibus humanis duci, non nostra quærere, sed quæ sunt Iesu Christi, nihilque ante oculos habere, nisi Dei gloriam, animarum salutem, publicam quietẽ & tranquillitatem, ac Regni istius nobilissimi cõseruationem. Speramus equidem eũdem Deum, qui bonarum consueuit esse adiutor mentium, sicut etiam largitor est, pro immẽsa misericordia sua piis nostris conatibus propitium fore, optatúmque incrementum daturum. Sed vestra tamen in hoc pietate, vestra opera & obsequio indigemus, quia vos sine vobis saluos facere non possumus. Alios omnes qui in armis sunt, & vobis aduersantur, in potestate nostra fore non dubitamus; si vos idem facere in vestrum animum induxeritis, omnia erunt facilia, & breui tempore religio, pax, ac istius regni nationísque gloria pristinum in locum restituentur. Oportet sane eos qui generis nobilitate præfulgent, Christiana in primis pietate, ac fidei Catholicæ cultu & obseruãtia præcellere; sine quibus nul-

la po-

la poteſt eſſe vera nobilitas, dicente Domino: Quicunq; honorificauerit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Reges veſtri ſummum regiæ dignitatis faſtigium aſſecuti, etſi nihil amplius eis addi poſſe videbatur; pro ſuis tamen erga Dei Eccleſiã ſanctámq; fidem Catholicã maximis meritis ac beneficiis, pulcherrimo Chriſtianiſſimi cognomine ab eadem Eccleſia decorati, id ornamentum non minùs cupidè quàm deuotè ſuſceperunt, ac longè pluris quàm Regiam ipſam dignitatem æſtimarunt. Quando igitur Reges optimi ac prudentiſſimi nihil habuerunt antiquius, quàm vt ad proprium, ac aliorum exemplum & ædificationem, ipſorum erga ſanctam Eccleſiam Catholicam quàm maximè eluceret pietas atque deuotio, quanto magis decet vos omnes, & eos præſertim qui nobilitate præſtant, tantorum Principum veſtigia ſequi, & ſanctæ matris Eccleſiæ dicto audientes eſſe, ac monitis conſiliſque ſalutaribus obtemperare?

Igitur vt opportuna aliqua ratio à nobis, Deo iuuante, iniri poſſit, id quod dies noctesq; cogitam⁹, qua tot impẽdentibus malis occurratur, *& talem habeatis Regem qui dignus ſit vobis præeſſe & dominari*, ac verè pius ſit, & re & nomine Chriſtianiſſimus: vos his noſtris literis, quas vt ad omnium notitiam celerius perferantur, nec quisquam earum ignorationem prætendere poſſit, volumus in Pariſienſi, Aurelianenſi, Lugdunenſi, Aquenſi & Tholoſana, vel aliarum ciuitatum Eccleſiis Cathedralibus, more ſolito dum ibi diuina celebrabuntur officia, publicari, earumque exempla valuis earundem Eccleſiarum affixa relinqui, & poſt menſem à die publicationis huiuſmodi numerãdum, ita eos omnes ad quos pertinent afficere & obligare, ac ſi eis ſingulis lectæ & intimatæ fuiſſent; hortamur & per viſcera miſericordiæ Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti omni efficaciori quo poſſumus modo, ac etiam ſub interminatione diuini iudicij rogamus, obſecramus, obteſtamur, ac monemus,

nemus, ne diutius Henrico Borbonio quondã Nauarræ Regi adhæreatis, vel quoquomodo faueatis: Ipſe.n.à teneris annis peſſima hæreticæ matris educatione corruptus, cùm iã eſſet adultus, & in ea ætate qua bonum à malo, hæreticorum mendacia à Religionis Catholica veritate ſecernere poterat, Pariſiis publicè in Eccleſia vbi Rex & Regni Principes, ac Proceres frequentes aderant, poſt nonnullas diſputationes inter Catholicos Sacræ Théologiæ Doctores & hæreticorum miniſtros ipſo inſtante atque præſente factas, fidem Catholicam amplexus & profeſſus eſt, hæreſibus, quibus antea imbutus fuerat, deteſtatis & abiuratis; & præterea ſincerum ſe, ac verum Catholicæ fidei cultorem deinceps omni tempore futurum pollicitus eſt: ſcriptis etiam literis ad ſanctæ memo. Gregorium Papam XIII. prædeceſſorem noſtrum, quibus eum ſupremum Catholicæ Eccleſiæ caput agnoſcebat; & ſupplex deprecabatur, vt conuerſionis & obedientiæ ſuæ confeſſionem

acceptam habere,&præteritorum criminum veniam cõcedere dignaretur (quod & obtinuit) firmiter promittẽs se fidem Catholicã perpetuò, integrè ac inuiolatè seruaturum: Et deinde etiam Oratore Romam misso, qui suo nomine obedientiam eidem Gregorio prædecessori præstaret, atq; de pœnitentia, conuersione, fide & constantia sua in sedis Apostolicæ conspectu sponderet, prout in publico Consistorio, assistentibus eidem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, necnõ præsentibus compluribus Prælatis, & Romanæ curiæ Officialibus, aliisque innumeris personis, per eundem Oratorem præstitit & spopondit, ac publico proposito edicto, in suæ ditionis prouinciis, & terris fidem Catholicam restitui, eamque solam ab omnibus suis subditis seruari mandauit, falsamque Religionem seu hæreses in eis prædicari aut teneri prohibuit. Atque ita per aliquod tempus vt Catholicus haberetur, exteriore cultu præ se tulit. Attamen cùm postea violato iureiuran-

rãdo, & fracto promissionis quo se obstrinxerat, vinculo, repentè Catholicæ Religionis hostem acerrimum, hæreticorumque caput ac principem se declarasset, atque in Ciuitates & Oppida tunc temporis ab eo capta hæreticos prædicantes introduci iussisset, atque omni conatu ad ipsas hæreses confirmandas & propagandas incubuisset; iure ac merito fel. rec. Sixtus Papa Quintus etiã prędecessor noster, eundem Henricum fuisse & esse hæreticũ, in hæreses relapsum, & impœnitẽtem, hæreticorum quoque ducem, fautorem, & defensorem manifestum, publicum & notorium adeo, vt nulla posset se tergiuersatione aut excusatione defendere; ac proinde damnabiliter incurrisse in censuras & pœnas à sacris canonibus, aliisque apostolicis constitutionibus & legibus statutas; atq; prętenso Nauarræ Regno, vel illius parte ac Bearni, & quocunque alio principatu, Dominiis, Locis, feudis ac bonis & successionibus, necnõ dignitatibus, honoribus, muneribus & officiis, etiã

Regiis ac iuriſdictionibus, & iuribus, quæ de facto obtinebat, aut ad quæ ius quomodolibet habebat ſeu prætendebat, ipſo iure priuatum ac indignum, inhabilem & incapacem ad illa, & alia in poſterum huiuſmodi obtinenda ſeu retinenda, & ad ſuccedendum in quibuſcunque Principatibus, Dominiis & Regnis, ac ſpecialiter in Regno Franciæ fuiſſe & eſſe, per ſuam ſententiam, de eorumdem S. R. E. Cardinalium conſilio pronuntiauit & declarauit: prout in literis eiuſdem Sixti prædeceſſoris, Anno incarnationis Dominicæ M. D. L X X X V, quinto Idus Septembris Pontificatus ſui anno primo deſuper editis plenius cõtinetur. Quãobrem cum his & aliis in dies contra fidem Catholicam ſupercreſcentibus eius culpis, idem Henricus ad ſucceſſionem dicti regni Franciæ prorſus inhabilis, & incapax exiſtat, ac propterea nos & Catholica Eccleſia de eo confidere amplius non poſſimus, nullam videmus cauſam cur vos, & præſertim ij nobiles, qui forte ſub falſa conuerſio-

nis

nis illius ſpe decepti, eum ſecuti ſunt, vllo modo ei poſthac confidere poſſitis, vel debeatis. Quis enim poteſt ei confidere, qui fidem quam promiſerat abnegauit? Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Nolite itaq; vnius hominis cauſa, à vera pietate & nobilitate tantopere degenerantis, vos, veſtraque omnia in extremum diſcrimen adducere. Satis illi operæ, & obſequii præſtitiſtis, ſatis ſuperque laborum & periculorum, vt ei morem gereretis, ſubiiſtis. Nunc vos ſancta mater Eccleſia fidéſq; Catholica, nunc patriæ charitas, nunc bonorum omnium cõſenſus vos retrahit, & in ſummo periculo validum pietatis ac virtutis veſtrę conſilium expoſcit. Et ſi qui, ut diximus, illum ducẽ eo animo ſecuti ſunt, quòd ſperarint poſſe eum à prauis opinionibus abduci, & ad Catholicæ fidei veritatem redire, cùm hæc ipſa ſpes prorſus euanuerit, & huic excuſationi nul-

lus amplius relictus ſit locus; tempus eſt mutato in melius conſilio, pernicioſas ſocietates & coniunctiones dirimendi, ſibíque & aliis in poſterum recte conſulendi. Etenim qui primo quoque tempore id non fecerint, nec apud Deum, nec apud homines excuſare ſe poterunt, & non parua honoris & famę iactura nunc & in futurum per omnem æuum ſubeunda erit. Non latet vos Franciæ Regnum ſuperioribus ſeculis tamdiu floruiſſe, ac firma pace & quiete potitum eſſe, quamdiu piis Regibus paruit. Nunc vt bona hæc reparentur, bono & pio Rege opus eſt: quia vbi Deus rectè colitur, aduerſitas non habebit effectū. *Paternus erga vos animus noſter*, vel ex eo maximè patebit, quòd cùm in contumaces aliquid ſeuerius ſecundum ſacrarū legum normam ſtatuendum videretur, *Spiritu tamen lenitatis & manſuetudinis, ex quadā amoris & charitatis abundantia, vti maluimus*, ſperantes vos viciſſim exſpectationi, ac deſiderio noſtro cumulatè reſponſuros, ac re ipſa declaraturos non

minus

minus pietate, ac ſedis Apoſtolicæ reuerentia, quàm generis claritate ſimiles vos eſſe velle maioribus veſtris, qui Chriſtianis quondam virtutibus conſpicui, ac verè nobiles, hãc ſui nominis memoriam tanquam opulentam præclaramq; hæreditatem vobis reliquerunt, & ſi nunc viuerẽt, id ipſum, quod à vobis petimus, ſummis precibus à vobis contenderent & impetrare conarentur. Proinde ſi hac in re ita vos geſſeritis, ſicut pios & obedientes Eccleſiæ filios decet, perſuaſum ac certũ vobis eſſe volumus, nos omni tempore perſonæ, dignitatis, ſtatus commodorumque, ac deſideriorũ veſtrorum, quantum cum Domino licebit, eximiam eſſe rationẽ habituros, nullumque vel amantiſſimi patris, vel vigilantis Paſtoris erga vos, totúmq; Regnum inclytámq; nationem veſtram officiũ prætermiſſuros. Verum ſi aliter ac cupimus & ſuademus de vobis euenire contingat, paternáque vox & hortatio hæc noſtra prompto animo nõ admittatur, conſiderate quæſumus nobis et-

iam inuitis, ex officij & conſcientiæ noſtræ debito, ne patientia & lenitas vertatur in culpam, extremam impoſitum iri neceſſitatem: ingraueſcenti *huic morbo acriora adhibendi remedia*, & loco paternæ benignitatis, *qua hactenus ſedes Apoſtolica vſa eſt, ſeueri iudicis* perſonam induendi. Sed abſit vt hoc de vobis ſuſpicemur, abhorret animus & præ dolore commouentur viſcera noſtra. Expectare igitur & ſperare malumus recti ſaníque cõſilii effectum optatum & ſalutarem, Deum omnipotentem orantes, ut ad id corda veſtra ſancti ſui ſpiritus gratia illuminet & accendat. Cæterum vt quantę nobis curę ſit Regni iſtius ſalus & conſeruatio modis omnibus oſtendamus, mittere propediem iſtuc *decreuimus militares copias Helueticæ nationis vnà cum equitatu non modico*, quibus præficere in animo habemus vnum ex conſanguineis noſtris intimis & charis, cui plenè confidere, ac ſenſus veſtros ſine vlla dubitatione aperire poſſitis, quíque adiutor & protector ſit omnibus Dei & ſanctæ reli-

gionis

gionis causam defendentibus, & bonum publicum procurantibus. Nunc verò mittimus dilectum filium magistrum Marsilium Landrianum vtriusque signaturæ nostræ referendarium, virum claritate generis, ac fide industriaque singulari præditum, vt istic nostri & Apostolicæ sedis nuntii munere fungatur, vobísque consilio & opera vbicunque oportuerit præsto sit, cui mandata nostra publicè vel priuatim referenti fidem plenam habebitis. Quia verò difficile foret præsentes literas singulis vestrum præsentari, & ad singula loca deferri ad quæ oportet, volumus vt earum transumptis etiam impressis, manu publici notarii, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ obsignatis, eadem prorsus fides vbiq; gentium & locorum in iudicio & extra illud adhibeatur, quæ eisdem originalibus adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę hortationis, rogationis, obsecrationis, obtestationis, monitionis

ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autẽ hoc attẽtare prȩsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Dat. Romȩ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicȩ millesimo quingentesimo nonagesimo, Kal. Martii, Põtificatus nostri anno primo.

L. DAT.

M. Vestrius Barbianus

A de Alexijs

LITE.

LITERAE MONITORIALES S^mi D N· D·GREGORII *Diuina Prouidentia* *Papæ* XIIII.

Etiam ſub cenſuris & pœnis, ad Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, Priores, cæteroſque Eccleſiarum ſecularium & regularium Prelatos, Capitula, Collegia & conuentus ac perſonas Eccleſiaſticas quaſcunque per Regnum Franciæ conſtitutas.

Vt ab Henrico Borbonio quondã Nauarræ Rege ac ab eius ſequacibus, fautoribus & defenſoribus, illiq; adhærentibus Principibus & Proceribus, ac aliis qui apud eum ſunt, omnino recedant, atque illum & illos prorſus deſerant & derelinquant.

GREGORIVS EPISCOPVS

ſeruus ſeruorum Dei:

Vniuerſis & ſingulis venerabilibus fratribus Archiepiſcopis & Epiſcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, cæteriſque Eccleſiarum ſecularium & regularium Prælatis, Capitulis, Collegiis & Conuentibus, ac perſonis Eccleſiaſticis, quibuſcunque per regnum Franciæ conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

EATISSIMI Apoſtolorum principis *Petri Cathedræ, ſuper quam Dominus, ac Redemptor noſter Ieſus Chriſtus ſuam ædificauit Eccleſiam*, eodem Petro, ac illius ſucceſſoribus totius gregis ſui Paſtoribus conſtitutis, diſpoſitione diuina, licet tanto loco & munere indigni, præſidentes, pro iniuncta nobis Eccleſiarum omnium ſolicitudine, cunctis gentibus, ac populis, quam debemus *paſtoralem vigilantiam, & curam*, ipſo iuuante Domino præſtare cupimus & conamur. Proinde cùm inter grauiſſima quibus vndique premimur

mimur Christianæ Reipub.mala,nihil ęquè animum nostrum perculserit,anxiúmque & solicitum reddiderit, ac regni istius Franciæ præstantissimi Ecclesiæ membri,nobísque & sanctæ sedi Apostolicæ ob multa & præclara eius merita charissimi & coniunctissimi, tā diuturna omnium rerum perturbatio, ingensq; & inueterata calamitas, quæ non solum vrbes, oppida, agros, terrenáque omnia, sed ipsa etiam spiritualia & cœlestia bona, nempe verum Dei cultum, animarúmq; salutem aggressa est, immensámque stragem, instigante generis humani hoste edere parat, nisi maturè & fortiter ab omnibus regni ordinibus concordi animo,&ab iis præsertim qui Dominici gregis curæ & custodiæ præsunt, resistatur. Quare sicut nos afflictioni vestræ ac totius regni,paterna miseratione compatimur, nullúmque erga vos veræ pietatis officium prætermissuri sumus,ita vos probationis vestræ tempus debetis agnoscere,& contra impetus oppugnantiū, munitionibus cælestibus freti, incom-

mutabilis animi conſtantiam præparare, memores, quo maior ingruit *aduerſitas, & tribulatio, eò feruentius inſiſtendũ eſſe orationibus, ieiuniis, prædicationibus, hortationib. admonitionibus, aliiſq; piis, & Deo gratis operibus*, quib. ſcilicet, & propitius reddatur Deus, & ij permoti, qui veritati Catholicæ, & publicæ paci obſiſtunt, tandem aliquando quieſcant, & ab inſtituti prauitate, diuina opitulante gratia, deducantur, impiáſq; vias ſuas derelinquant. Quam autem vim habeant ad placandam *Dei iram, pura & immaculata ſacerdotum vita, aſſiduæque ac deuotæ ad Deum fuſæ preces*, multis in locis ſacra teſtantur eloquia. Hæc ſanè prima ſunt & validiora fideliũ Dei ſeruorũ arma, quibus tamen poſtea cùm opus ſit, iungẽda ſunt alia auctoritatis, *& diuinitùs traditæ poteſtatis*. Sed dolendum eſt, & quidẽ grauiter dolendum, nonnullos veſtri ordinis adeo ipſorum officij oblitos, vt eiſdem Eccleſiæ Catholicæ aduerſariis, pacíſque turbatoribus, ne verbis quidem reſiſtere auſi ſint tanquam canes muti, non valentes latra-

latrare: quinimo, vt fama eſt, turpiter & magno cum bonorũm omnĩum dolore, & Eccleſiaſtici ordinis dedecore, eis ſe comites, & adiutores prębuerint, quaſi de Henrico Borbonio quondam Nauarræ rege, quæ cunctis notiſſima ſunt & manifeſta, ipſi ignorare poſſent vel deberent. Qui quidem Henricus à primis annis matris opera hæreſibus infectus, in eis diu perſeuerauit, & cùm iam adulta eſſet ætate, malúmq; à bono, hæreticorum à fidei Catholicæ veritate ſecerneret, Pariſiis publicè in Eccleſia vbi rex ac regni Principes, & Proceres frequẽtes aderant, poſt nonnullas diſputationes inter Catholicos S. Theologiæ Doctores, & hęreticos miniſtros, ipſo inſtante atq; præſente habitas, fidem Catholicam amplexus atque profeſſus fuit, hæreſibus, quibus antea imbutus fuerat deteſtatis & abiuratis, ac verum ſe & ſincerum Catholicæ fidei cultorẽ deinceps omni tempore futurũ pollicitus eſt, & poſtmodum literas ad ſanctæ memoriæ Gregorium Papam XIII prædeceſſorem

noſtrũ ſcripſit, quibus eum ſupremum Eccleſiæ Catholicæ caput agnoſcens ſupplex deprecabatur, vt conuerſionis & obedientiæ ſuæ confeſſionem acceptam habere, præteritorumque criminum veniam ei cõcedere dignaretur, quod & obtinuit, firmiter etiam promittens ſe fidem Catholicam perpetuò, integrè, & inuiolatè ſeruaturum: & deinde oratore Romam miſſo, qui ſuo nomine obedientiam eidem Gregorio prædeceſſori præſtaret, atque de pœnitentia, conuerſione, fide, & conſtantia ſua in ſedis Apoſtolicæ conſpectu ſponderet, prout in publico conſiſtorio, aſſiſtentibus eidem S. Romanæ Eccleſię Cardinalibus, necnõ pręſentibus plurimis Pręlatis, & Romanę curię officialibus, aliiſque innumeris perſonis, per eundem oratorem præſtitit atque ſpopondit. Quinetiam publico propoſito edicto in ſuæ ditionis prouinciis ac terris fidem Catholicam reſtitui, eámque ſolam ab omnibus ſuis ſubditis ſeruari mandauit, falſámq; religionem ſeu hæreſes in eis prædicari
vel

vel teneri prohibuit, atque ita per aliquod tempus, vt Catholicus haberetur, exteriore cultu præ ſe tulit. Et nihilominus cùm idem poſtea violato iureiurando &fracto promiſſionis quo ſe obſtrinxerat vinculo, repentè Catholicę religionis hoſtem acerrimum, hæreticorúmque caput, ac principem ſe declaraſſet, atque in ciuitates & oppida recens ab eo capta hæreticos prędicantes introduci iuſſiſſet, atq; omni conatu ad ipſas hæreſes confirmandas & propagandas incubuiſſet, atque ita ſe vt fidei deſertorẽ, promiſſionis fractorem, & iuriſiurandi violatorem regno Francię indignum & incapacem reddidiſſet, iure ac meritò, felicis recordationis Sixtus Papa quintus etiam prædeceſſor noſter eundẽ Henricum quondam Nauarrę regem vt hęreticum in hęreſes relapſum & impœnitentem adeo manifeſtum, publicum & notorium, vt nulla poſſet ſe tergiuerſatione & excuſatione defendere, damnabiliter incurriſſe in cenſuras, & pœnas à ſacris canonibus, aliiſ-

que apoſtolicis conſtitutionibus,& legibus ſtatutas,atque prætenſo Nauarrę Regno vel illius parte ac Bearni,&quo cunque alio Principatu,Dominiis, locis,feudis, ac bonis & ſucceſſionibus, necnon dignitatibus, honoribus, muneribus, & officiis, etiam Regiis ac iuriſdictionibus & iuribus, quæ de facto obtinebat, aut ad quæ ius quomodo libet habebat ſeu prætendebat,ipſo iure priuatum,ac indignum,inhabilem, & incapacem ad illa,& alia in poſterũ obtinenda ſeu retinenda, & ad ſuccedẽdum in quibuſcunque Principatibus, Dominiis & Regnis, ac ſpecialiter in Regno Franciæ per ſuam ſententiam, de eorundem S. R. Eccleſiæ Cardinalium conſilio pronuntiauit & declarauit, prout in literis eiuſdem Sixti prædeceſſoris anno incarnationis Dominicę, Milleſimo quingẽteſimo octuageſimo quinto, quinto Idus ſeptẽbris, Pontificatus ſui anno primo, deſuper editis plenius cõtinetur. Nemo igitur veſtrum qui tam grauiter deliquit, eorũ quæ ſuperius dicta ſunt, ignoratione,vel

ne,vel cuiusuis alterius causę aut rationis vel excusationis obtētu tueri se aut defendere potest. Quis enim nesciat quæ Deo,& Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ propriè debentur & spondentur,ea vel sanguini vel amicitiæ, vel gratiæ, vel precibus quorumuis hominū, aut cuicunque alteri respectui, & affectui, humano dari non posse? Etenim si hæc confundantur, vbi vestra erit religio, fides,pietas, commissarum ouium cura,& debita sedi Apostolicæ obedientia? Meminisse vos oportet eorum quę Dominus per Ezechielem comminatus est malis pastorib. Æternus enim Pastor & Iudex, quæ vobis commisit, irrequisita non relinquet, cui tanto districtius rationem reddituri estis, quāto digniora & potiora sunt quæ accepistis. Cui enim plus creditum, ab eo plus exigendum. Et si neglectus error ouium culpa pastorum est, quid ergo fiet illis Pastoribus, qui errantes ipsi & delinquentes alios secum in eosdem errores,& delicta pertraxerunt, vel erroris causam dederunt? Cæterū si pau-

lo altius præſentium ærumnarum radicem quærere velimus, vtique inueniemus, non multo ante tempore, Frãciæ Reges dum variis bellis impliciti *dominandi cauſa fœdera cum Infidelibus, & amicitiam cum hæreticis contraxerunt,* eorumque auxilia acciuerunt, hac potiſſimum de cauſa, quamquam aliæ nõ defuerint, Dei iram in ſe poſterosque ſuos, & ſubiectos populos prouocaſſe. Inde inuectæ in Regnum hæreſes; inde diſſidia; inde ciuiles diſcordiæ; inde atrox, & inteſtinum hoc bellum excitatum, & ad hæc vſque tempora productum. A capite igitur omne malum cuius nec finis apparet, nec ſperandus, aut expectandus eſt, niſi cũ Dominus bonum & pium vobis dederit Regem, nomine & actione verè Chriſtianiſſimum. Quamobrem vnusquisque veſtrũ cogitet, qua ratione pro virili ſua Sãctæ Religionis Catholicæ defenſioni, Eccleſiarum conſeruationi, ac totius Regni paci & quieti prodeſſe poſſit, ad idque animum & vires, & facultates omnes ſuas intẽdat, minime dubitans

bitãs,quin misericors & miserator Dominus, præsentibus miseriis & aduersitatibus finẽ cito sit impositurus, iuxta illud: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Nos certè quæcunque poterimus, *non solum spiritualia & temporalia, sed etiam militaria auxilia periclitanti* Religioni Catholicæ ac Regno subministrare non omittemus, atque vtinam possemus ad vos iter facere, & præsentes fraternæ Charitatis opus incessanter exhibere, nullis laboribus, nullis periculis, nec etiam sanguinis & vitæ nostræ parcentes: Sed cùm id, nec per ætatem, nec per valetudinem, nec etiam per eas, quas hîc sustinemus molestias & difficultates, agere nobis liceat, saltem dabimus omnem operam, ne quid à vobis tali vestro tempore iustè desideretur, quod à nobis, & ab hac sancta sede proficisci possit. At verò præcepti illius Dominici memores, quo iubemur in persona Beati Petri fratres nostros confirmare, illos quidem qui in officio, & vocatione sua firmiter permanserunt, &

quibus potuerunt modis, Dei & ſanctæ Religionis Catholicæ causã iuuerunt, populosq́; ſibi creditos in fide & officio retinuerunt, hoc nomine laudamus, diligimus, charoſque habemus, ac omni honore & prȩmio dignos iudicamus. Hortamurq́; etiam vt vſque ad finem conſtanter in eo perſeuerent, nec laboribus, vel periculis aut minis etiã mortis deterreantur, cùm *ſciant bonum paſtorem animam ponere debere pro ouibus ſuis,* ſed indies magis merita apud Deũ ſua augere ſtudeant, atque ita optatam illam vocem audire mereantur: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituã, intra in gaudium Domini tui. Alios verò, quod dolẽter referimus, qui à via recta declinarunt, ne ipſi officio noſtro deſimus, & ne cum malè agẽtibus propter ſilentium condemnemur, corrigi & emendari cupientes vniuerſos & ſingulos Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates & Prælatos, nec non Capitula, Collegia, & Cõuentus, atq; alias quaſcumq; Eccleſiaſticas perſonas, cuius-
uis

uis ordinis,ſtatus,gradus,prærogatiuę, præeminētiæ & dignitatis exiſtāt, memoratum Henricum quondā Nauarræ Regē ſequentes, vel comitantes, aut quoquomodo ei; vel Principibus, aut Proceribus illi fauentibus vel adhærētibus fauentes vel adhærentes, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium in Domino requirimus & monemus, ipſisq; in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè *præcipiendo mandamus,* quatenus *ſub ſuſpenſionis à Diuinis,* à regimine Eccleſiarū, ac ab illarum ingreſſu, *& fructuum perceptione* earūdem Eccleſiarū, & beneficiorum ſuorum quorūcumque quoad Epiſcopos & ſuperiores: quo verò ad alios inferiores, ſub excōmunicationis maioris, itemque amiſſionis omnium fructuum ſimiliter Eccleſiarum, Monaſteriorum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum quorumcūque ſecularium, vel regularium cuiuſuis ordinis, & cōgregationis quæ quomodolibet obtinent in titulnm, vel commendam, ac quoad Capitula, Collegia & conuentus interdicti, etiā Ec-

clesiastici, aliisque Ecclesiasticis censuris, & arbitrio nostro infligendis, & irrogandis pœnis, illico omni & quacunque postposita mora, exceptione, aut excusatione; ac saltem intra terminum quindecim dierum immediatè sequētium post diem publicationis præsentium literarum modo & forma infrascriptis faciendæ, quorum quinq; pro prima, quinq; pro secunda, & reliquos quinque dies pro tertia Canonica monitione, ac tertio & vltimo peremptorio termino ipsis præfigimus, & assignamus, ab eodem Henrico, ac ab eius sequacibus, fautoribus & defensoribus, illiq; adhærentibus Principibus & Proceribus atque aliis, qui apud eum sunt, omnino recedant, illumque & illos prorsus deserant & derelinquant, neq; vllam cum eis societatem, fœdus, ligam, aut consuetudinem habeant, ineant, foueant, aut retineāt, vel opem, præsidium, auxilium, consilium vel fauorem eis directè vel indirectè, per se vel alium, seu alios quouis præsito colore vel prætextu, aut aliàs quomodo-

modolibet præſtent aut impendant. Quod ſi qui eorũ re ipſa, ac omni dolo, & fraude ceſſante non fecerint, nec fideliter adimpleuerint, eos in cenſuras & pœnas prædictas incidiſſe, & inſuper, ſi quod abſit intra alios quindecim dies proximè ſequentes nõ paruerint, ſed animo permanſerint obdurato, dictarum Eccleſiarum etiam Cathedralium, etiam Metropolitanarũ, & Monaſteriorum quibus præſunt, ac quarumuis dignitatum, Canonicatuũ, & præbendarum, Prioratuum & Præpoſiturarum, Rectoriarũ & beneficiorum Eccleſiaſticorum quorumcunque cũ cura, & ſine cura, quocunque titulo, honore, & nomine cenſeantur, aut appellentur, *priuationis pœnam ipſo facto incurriſſe*, tenore præſentiũ, de poteſtatis Apoſtolicæ plenitudine decernimus & declaramus. Cæterum à ſuſpenſionis, excommunicationis maioris, interdicti Eccleſiaſtici & aliis cenſuris & pœnis prædictis quicunque in eas incurrerint, nullo modo abſolui, aut liberari poſſint, neque etiam in foro cõ-

ſcientiæ à quoquam ſeculari, vel cuiuſ-uis ordinis regulari presbitero vel prælato quauis dignitate & auctoritate fungente, niſi à nobis vel Roma. Pontifice pro tempore exiſtẽte, & pręterquã in mortis articulo, & tunc nõ niſi pręſtita cautione de parẽdo mandatis Eccleſię, & congruè ſatisfaciendo, etiã prætextu quarumuis facultatum & indultorum etiam occaſione Iubilei plenarij, vel Cruciatæ ſanctæ, ſeu confeſſionalium, quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis ſecularibus, & quorumuis ordinum, etiam mendicantium & militiarũ regularibus, etiã Epiſcopali vel alia maiori dignitate præditis, ipſisq; ordinibus ac eorum Monaſteriis, conuentibus, domibus, Hoſpitalibus & locis piis, ac cæteris perſonis ſupradictis per nos, & dictã ſedem & cuiusuis conſilii, etiam generalis, decreta verbo, literis aut quacunque ſcriptura in genere vel in ſpecie conceſſorum, & innouatorum etiamſi in eis caſus in literis die Cœnæ Domini legi ſolitis expreſſi comprehendantur, niſi de præſentibus noſtris
literis

literis ſpecifica & expreſſa, non autem per clauſulam, quorum tenores & alias quaſcunque clauſulas generales idem importantes mentio fiat. Vt autẽ præſentes noſtræ literæ ad ipſorum Archiepiſcoporũ, Epiſcoporum, Abbatum & Prælatorum, necnon Capitulorum, Collegiorum & conuentuum, atque aliarum ſupradictarum perſonarũ notitiam facilius peruenire poſſint, easdem noſtras literas tam in alma vrbe noſtra in Lateranen. & Principis Apoſtolorum, Baſilicarum & Cancellariæ Apoſtolicæ valuis, ac in acie Campifloræ per aliquem ex Curſoribus noſtris, quàm etiam in partibus Regni Franciæ, in valuis ſex infraſcriptarum, videlicet, Lugdunen. Rothomagen. Pariſien. Aurelianen. Tholoſan. & Aquen. vel ſaltem quatuor ex eis, vel aliarum in eodem Regno Franciæ conſiſtentiũ Cathedralium, vel Metropolitanarum Eccleſiarum more ſolito legi, & publicari & inibi affigi, & per aliquod temporis ſpatium affixas dimitti, eiſque poſt modum inde detractis, earum ex-

empla in eiſdem locis pariter affixa relinqui mandamus. Decernentes vt earundem literarum publicatio ſic facta ſupradictos omnes, & eorum quemlibet perinde, arctet, obliget & afficiat, ac ſi litteræ ipſæ eis, vel eorum ſingulis lectæ, & perſonaliter intimatæ atque inſinuatæ fuiſſent, cùm non ſit veriſimile, ea quę tã patenter & publicè facta fuerint, ipſos poſſe quoquomodolibet ignorare. Quia verò difficile eſſet præſentes literas ad ſingula loca, ad quæ oporteret deferri, volumus, vt earũ trãſumptis, etiam impreſſis manu Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ obſignatis, eadem prorſus fides habeatur in iudicio, & extra illud vbique gentiũ, & locorum, quę haberetur eiſdem pręſentibus, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ requiſitionis, monitionis, præfixionis, aſſignationis, declarationis,* mandatorum, decretorum, & voluntatis infringere, *vel ei auſu temerario contraire.* Si quis autem hoc attentare pręſumpſe-

ſumpſerit, *indignationē omnipotentis Dei*, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datū Romę, apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicę, Milleſimo quingenteſimo nonageſimo, Kal. Martii, Pontificatus noſtri Anno primo.

L. Dat.

M. Veſtrius Barbianus

A de Alexijs

ANno à Natiuitate D. milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo, indictione quarta, die verò 25. mēſis Maij, Pōtificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Gregorij diuina prouidētia Papæ XIIII. Anno primo. Retroſcriptæ literæ monitoriales eiuſdem S. D. N. PP. ad Prelatos, & alias perſonas Eccleſiaſticas Regni Francię, lectę, publicatę, & intimatę fuerunt in vrbe Roma, in valuis Baſilicarum Lateranen. & Principis Apoſtolorum, nec non Cancellarię Apoſt. & in acie Cam-

pisflorę, & inibi affixæ, ac sic affixę per aliquod temporis ſpatiũ dimiſſę ſimiliter fuerunt, eisque poſtmodum inde refixis, & detractis, illarũ copię ſeu exempla cum his originalibus auſcultata, & concordata in eiſdem locis affixa relicta ſunt iuxta earundem, & literarum formã & tenorem, per nos Octauium Taghetũ, & Nicolaum Drouyn prelibati S.D.N. Papæ Curſores.

Pompeus Guerra Mag. Curſ.

FINIS.

A

pistorę, & inibi affixæ, ac sic affixę per aliquod temporis spatiũ dimissę similiter fuerunt, eisque postmodum inde refixis, & detractis, illarũ copię seu exempla cum his originalibus auscultata, & concordata in eisdem locis affixa relicta sunt iuxta earundem, & literarum formã & tenorem, per nos Octauium Taghetũ, & Nicolaum Drouyn prębibati S.D.N. Papæ Cursores.

Pompeus Guerra Mag. Curs.

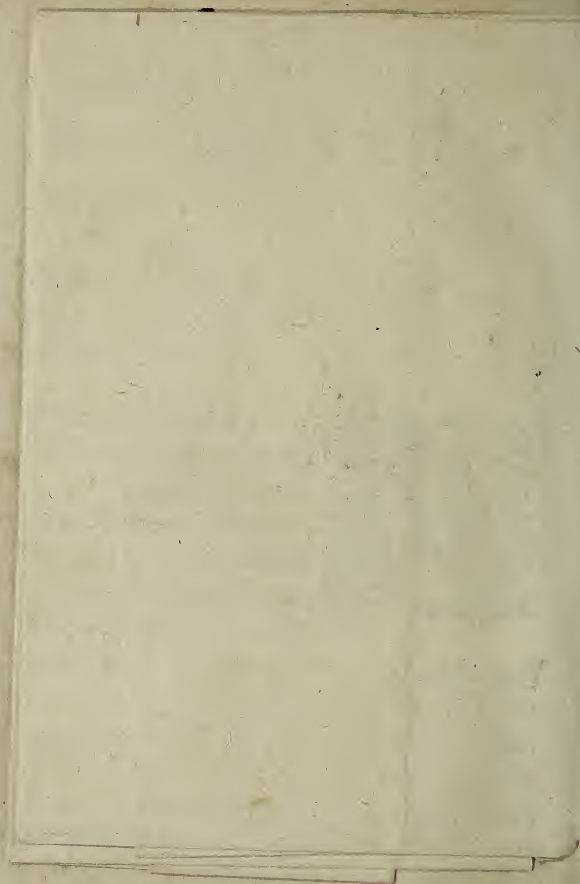
FINIS.

ARREST DE LA COVR DE PARLEMENT SEANTE a Tours:

SVR LES BVLLES MONITORIALES de Gregoire, se disant Pape, &c.

LA cour ordonne, que sur le reply des lettres sera mis, *Leuës, publiées, & enregistrées, ouy & ce requerant le procureur general du Roy*: Et ayant esgard au surplus des conclusions par luy prises, A declarè & declare les bulles monitoriales donneès a Rome le premier jour de Mars 1590, nulles, abusiues, seditieuses, damnables, pleines d'impietez & impostures: contraires aux saints decrets, droits, franchises & libertez de l'Eglise Gallicane: Ordonne que les copies seellées du seau de Marcelline Landriane, soussignéez, Sesteline Lanpineto, seront lacerèez par l'executeur de la haute justice: & bruslées a un feu, qui pour cest effect sera allumè deuant la grand porte du palais. A faict inhibitions & desfences sur crime & peine de lese maiestè, a tous prelats, curez, vicaires, & autres Ecclesiastiques, d'en publier aucunes copies: & a toutes persones de quelque estat, qualitè & condition qu'elles soient, d'y obeir, d'en auoir & retenir. A declarè & declare Gregoire, se disant Pape, quatoriesme de ce nom, ennemy de la paix, de l'vnion de l'Eglise Catholicque Apostolique & Romaine, du Roy & de son estat: adherant a la conjuration d'Espagne, & fauteur des rebelles, coulpable du trescruel, tresinhumain & tresdetestable parricide, proditoirement commis en la personne de Henry 3 Roy de tresheureuse memoire, treschrestien & tres catholique. A inhibè & deffendu, inhibe & desfend, sur semblable peine, a tous banquiers, respondre ou faire tenir par voye de banque, a Rome, or, ny argēt, pour auoir bulles, prouisions, dispences, & autres expeditions quelconques: & si aucunes sont obtenuës, aux juges d'y auoir esgard. Ordonne la Cour, que Marcelline Landriane, soy disant Nōce du dict Gregoire, porteur des bulles, sera prins aux corps & amenè prisonnier en la cōciergerie du palais, pour la proces luy estre fait & parfaict. Et si prins & & apprehendè ne peult estre, adjournè a trois briefs jours au plus prochain lieu de seur accez de la ville de Soissons. Enjoint a tous Gouuerneurs de villes, & Capitaines des Chateaulx & places fortes de l'obeissance du Roy de donner cōfort & ayde au sus dict decret. Et pour rēdre la sainte & juste intētion du Roy notoire a ses sujects, ordonne que copies collationées tant des lettres patentes que du present arrest, seront mises & affichées par les carrefours & principales portes des Eglises de ceste ville, & enuoyées aux balliages & seneschaussées de ce ressort, pour estre leuës, publiées, Registrées & affichées cōme dessus: Et aux Archeuesques & Euesques, pour estre par eux notifiées aux Ecclesiastiques de leurs dioceses. Enjoinct aux ballifs & seneschaux, leurs lieutenans generaulx & particuliers, proceder a la publication: & aux substituts du Procureur general, de tenir la main a l'execution, informer des contrauentions, & certifier la cour de leurs diligences, au moins sur peine de priuation de leurs estats. A Tours en Parlement le 5 d'Aoust 1591. *Et execute le dict jour, de releuèe, Et plus bas est escrit*. Collationnè a l'original par moy Conseiller, notaire & secretaire du Roy, commis par la cour a l'exercice du greffe d'icelle, *Signè* Fardieu, *auec vn paraphe*.

Senatus-consultum

CVRIAE PARLAMENTI TVRONENSIS:

CONTRA BVLLAS MONITORIALES GREGORII QVI SE PAPAM DICIT eius nominis XIIII.

CVRIA *constituit litterarum complicaturæ inscribi*: Lectæ, publicatæ, & in tabulas relatæ, audito, & hoc requirente Procuratore generali Regis. *Et ratione habita reliquarum ab ipso illatarum conclusionum, declarauit & declarat Bullas monitoriales, datas Romæ, primo die Martij 1590. nullas, abusiuas, seditiosas, damnandas, impietatum & imposturarum plenas; sanctis decretis, iuribus, immunitatib. & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ contrarias. Constituit exempla sigillata Marcellini Landriani sigillo, a Sestiliano Lampineto subsignata,* † *per supremum iustitiæ exsecutorem lacerari, & vri, igne ad eam rem pro foribus Palatij accenso. Inhibuit & vetuit, sub crimine & pœna Læsæ Maiestatis, ne quis prælatus, parochus, vicarius, aut alius Ecclesiasticus ea publicet: neve quis, cuiuscunque status, qualitatis, conditionis sit, iis pareat, ea ve habeat, aut retineat. Declarauit & declarat* GREGORIVM, *qui se Papā dicit* XIIII *eius nominis, hostem pacis & concordiæ Ecclesiæ Cath. Ap. Romanæ, Regis Regnique: adhærentem Hispanicæ coniurationi: rebellium fautorem: reum crudelissimi omnium & inhumanissimi & maxime detestandi parricidij commissi in persona* HENRICI III *Regis, felicissimæ memoriæ, Christianissimi, & inprimis Catholici. Inhibuit & vetuit, inhibet & vetat sub pœna simili, Ne quis nummularius ex mensa sua Romam auream aut argenteam pecuniam ad bullas, prouisiones, dispensationes aut alias expeditiones quascunque impetrandas rescribat. Si quæ impetratæ sint, iudices vetat earum habere rationem. Constituit vt Marcellinus Landrianus, qui se præfati Gregorij nuncium dicit, bullarum gerulus, apprehendatur, & capitiuus in carceres Palatij adducatur: vt istic causa eius agatur & peragatur. Si verò capi & apprehendi non potest, trinundino citetur, in loco tuti accessus, Suessonum vrbi proximo. Iubet omnes vrbium Præfectos, Capitaneos arcium & locorum munitorum, quæ in Regis fide sunt, supradicto decreto subsidium & auxilium dare.*

† i. carnificem.

Et vt Regis sancta, iustáque intentio subditis eius omnibus innotescat, Constituit tam literarum patentium quàm præsentis SC. exempla, ad originale collata, poni & affigi in quadriuiis huius vrbis, & præcipuorum templorum valuis: Mitti ad Præfecturas restrictus huius, istic legenda, publicanda, & in Tabulas referenda, atq; affigenda vt supra: Mitti item ad Archiepiscopos & Episcopos, vt per eos Ecclesiasticis diœceseos eorum nota fiant. Iuri autem dicendo præpositos (Balliuos & Seneschalcos) eorumq; Locumtenentes generales & particulares iubet ad publicationem procedere: & substitutos Procuratoris generalis manum præbere exsecutioni, & de contrauentionibus inquirere: curiamq; de diligentia adhibita certiorem reddere: vt minimum sub pœna priuationis officiorum.

Vrbe Turonicâ in Parlamento V. Aug. 1591.

Exsecutioni mandatum eodem die à meridie.

Infrascriptum,

Collatum ad originale per me Consiliarium, Notarium, & Secretarium Regis, ad Acta, à curiâ constitutum.

Signatum FARDIEV, *addito signo manuali.*

constitutivas da Sciencia social .... 1 vol.